

«Κάλαντα» & «Αινίγματα» των Μάκη Τσίτα και Ράνιας Μπουμπουρή (κριτική)

3 Φεβρουαρίου 2024

159

Για τα βιβλία των Μάκη Τσίτα και Ράνιας Μπουμπουρή «Κάλαντα» και «Αινίγματα» (εκδ. Ψυχογιός).

Γράφει ο Γιάννης Σ. Παπαδάτος

Μιλώντας για την παράδοση δεν μπορείς να μην τονίσεις τη δυναμική που κρύβει και προπάντων τη σπουδαιότητά της σχετικά με τη διατήρηση και την εξέλιξη μιας κοινωνίας και του πολιτισμού της. Αποτελεί τις ρίζες της πολιτισμικής ταυτότητας γι' αυτό και η αναγκαιότητα διάδοσης των στοιχείων της στις νέες γενιές, ιδίως στην εποχή μας που κατακλύζεται από δελεαστικές πρακτικές που εισβάλλουν άκριτα σε όλα τα επίπεδα της καθημερινότητας. «Το μέλλον έρχεται πάντα από το παρελθόν» είχε υπογραμμίσει σε ένα άρθρο του ο φιλόσοφος Edgar Morin, κάτι παρόμοιο και ο Κομφούκιος («μελέτησε το παρελθόν αν θέλεις να ορίσεις το μέλλον») και πιο ποιητικά ο Γιώργος Σεφέρης: «Σβήνοντας ένα κομμάτι από το παρελθόν είναι σαν να σβήνεις και ένα αντίστοιχο κομμάτι από το μέλλον».

Τέσσερα τέτοια γενεσιουργά «κομμάτια» από το παρελθόν όπως είναι οι *Παροιμίες*, οι *Γλωσσοδέτες*, τα *Κάλαντα* και τα *Αινίγματα*, παρουσιάζονται σε τέσσερα καλαίσθητα βιβλία από τον Μάκη Τσίτα και την Ράνια Μπουμπουρή για τις εκδόσεις Ψυχογιός.

Πρόκειται για βιβλία χάρμα οφθαλμών από την πλευρά της εικονογράφησης και μεστά περιεχομένου, δεδομένου ότι διαβάζονται ευχάριστα από παιδιά και από ενήλικες

Ο Τσίτας, διευθυντής του διαδικτυακού περιοδικού «Διάστιχο», βραβευμένος για βιβλία του -παιδικά και για ενήλικες- και η Ράνια Μπουμπουρή, υπεύθυνη ύλης του προαναφερόμενου περιοδικού, μεταφράστρια και συγγραφέας βιβλίων με ξεχωριστή θέση εκείνων που αποσκοπούν στη διασκεδαστική μάθηση (έχουν μελοποιηθεί από γνωστούς καλλιτέχνες), με απλές όσο και πολλαπλώς ποιητικές χειρονομίες, έφεραν ένα μεγάλο, χαρούμενο και διασκεδαστικό μέρος της παράδοσης στο προσκήνιο. Θα αναφερθώ στα δύο τελευταία βιβλία από τα προαναφερόμενα. Πρόκειται για βιβλία χάρμα οφθαλμών από την πλευρά της εικονογράφησης και μεστά περιεχομένου, δεδομένου ότι διαβάζονται ευχάριστα από παιδιά και από ενήλικες. Το καθένα έχει σύντομους και περιεκτικούς προλόγους προτείνοντας έμμεσα και ευχάριστους τρόπους χρησιμοποίησής τους.

Το βιβλίο με τα *Κάλαντα*, αναδεικνύει την ελληνική παράδοση που είναι πλουσιότετη, αφού σχεδόν η κάθε περιοχή έχει και τα δικά της. Οι συγγραφείς έχουν κάνει μια πολύ καλή επιλογή από τα κάλαντα των τριών γιορτών (Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς, Φώτων) ξεκινώντας από τα γνωστά Πανελλήνια, περνώντας από όλες σχεδόν τις περιοχές της Ελλάδας και φτάνοντας ως την Κύπρο, τον Πόντο, τη Σμύρνη ακόμη και στο Βυζάντιο. Ο αναγνώστης παρατηρεί κάποιες διακεκεμικές ομοιότητες ελάχιστων περιοχών με τα Πανελλήνια, ενώ οι συντριπτικά περισσότερες περιοχές έχουν διαφορετικά κάλαντα, που το καθένα χρήζει ιδιαίτερης προσοχής.

Διαβάζοντάς τα απαλλαγμένα από τη μουσική τους -η μουσική τους που έχει τη δική της αίγλη, μπορεί εύκολα να ακουστεί στο διαδίκτυο-, κάνουμε μια θαυμαστή περιήγηση στους αψεγάδιαστους στίχους τους που είναι φορτισμένοι με θρησκευτικό και κοινωνικό περιεχόμενο. Ερχόμαστε σε επαφή με μια εκπληκτική ποιητική περιδιάβαση με ασύλληπτης ωραιότητας εικόνες και λέξεις, διαμάντια της δημοτικής μας γλώσσας και κάποια, όπως του Πόντου, της εκκλησιαστικής. Ο λαϊκός ποιητής θέλει τη γέννηση του Χριστού κοντά και στη δική του ζωή και εμπειρία, αλλά και ως χαρούμενη γιορτή που τη συσχετίζει και με την προσπάθεια των καλαντιστών να κερδίσουν το ενδιαφέρον, εξυμνώντας μέλη της οικογένειας με άμεσο και με έμμεσο τρόπο, παράλληλα, τονίζοντας την προσμονή για υλική αμοιβή. Το αθώο και περιπαικτικό χιούμορ δεν λείπει από τα κάλαντα αρκετών περιοχών.

Έτσι, ο αναγνώστης και η αναγνώστρια θέλγονται συναντώντας στίχους όπως: «Πλήθος αγγέλων ψάλλουσιν» των Πανελλήνιων, «Γεννάται κι αναθρέφεται με μέλι και με γάλα» της Πελοποννήσου, «Όσ' άστρα είναι στον ουρανό και φύλλα από τα δέντρα/τόσα καλά να δώσει ο Θεός σ' αυτόν τον νοικοκύρη» της Σάμου, «Για σένα κόρη όμορφη, ήρθαμε να τα πούμε» των Κυκλάδων, «Κερά ψηλή, κερά λιγνή, κερά καμαροφρύδα» της Σμύρνης, «Εκεί που καλαντίσαμε καλά πλερώσατέ μας» της Κρήτης, «Τρεις Αποστόλοι μαμή γυρεύουν, μαμή γυρεύουν για μήλο τρέχουν» της Ορεστιάδας, «Παιδί μου πουν' τα γράμματα παιδί μου που είναι ο νους σου / Τα γράμματα είναι στο χαρτί κι ο νους μου στα παιχνίδια», της Θεσσαλίας-Μακεδονίας, κ.ά.

Ένας πολιτισμικός θησαυρός αναδύεται σε λιγότερες από 50 σελίδες, αρκετός ώστε να ταξιδέψουν τα παιδιά σε σύγχρονα αλλά και εμβληματικά πολιτισμικά τοπία του ελληνισμού, βλέποντας εικόνες θρησκευτικής πίστης και κοινωνικής πραγματικότητας που έχουν ένα κοινό: τη χαρά για τις τρεις γιορτές και την αγάπη που αυτές στέλνουν για να τη μεταδώσουν τα παιδιά στα σπίτια, όσα τα καλοδέχονται, εκείνες τις μέρες. Ωστόσο, πρέπει να σημειώσω ότι τα κάλαντα για τους προαναφερόμενους, κοινωνικούς, θρησκευτικούς και τοπικούς λόγους, διαβάζονται και ανεξάρτητα από τις γιορτές.

Η εικονογράφηση του βιβλίου από την Ανδριάνα Ρούσσου, είναι ευχάριστη, χαρούμενη αποτυπώνοντας χαρακτηριστικές εικόνες από τα κάλαντα κάθε μέρους.

Τα αινίγματα αποτελούν μια άλλη εξ ολοκλήρου διασκεδαστική ενότητα της παράδοσης. Μάλιστα κατέχουν κι ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο της λαογραφίας. Θεωρούνται ότι έχουν την απαρχή τους στους χρησμούς των μαντείων. Σε κάθε περίπτωση η εμφάνισή τους δηλώνει τη φιλοσοφική διάθεση του λαϊκού δημιουργού.

Για το βιβλίο *Αινίγματα* η Ανδριάνα Ρούσσου πρωτοτυπεί. Η εικονογράφηση του καθενός αινίγματος αποτελεί μια αφήγηση με πολλά σημαινόμενα, άλλες φορές ρεαλιστικά άλλες φανταστικά κι άλλες συμβολικά. Δεν το εικονογραφεί απλώς, αλλά το ερμηνεύει δίνοντάς του άλλες φορές παιγνιώδες ύφος, άλλες ποιητικό κι άλλες κλείνοντας το μάτι στον αναγνώστη, ώστε να ψάξει καλά μέσα στην εικόνα να βρει τη λύση του, που ορισμένες φορές βρίσκεται σε μια λεπτομέρεια.

Έτσι το παιδί αλλά και ο ενήλικος θα συναντήσουν πυκνά και κρυφά νοήματα, λεκτικά και ζωγραφικά, για τον ήλιο, τον καπνό, το χελιδόνι, το ποδήλατο, το ποτάμι, τον αέρα, τον βασιλικό, τον κόκορα, το μυστικό και για άλλα πολλά. Ανάμεσα δε στις ζωγραφιές παρακινούνται να μαντέψουν κάθε φορά το αίνιγμα, κι αν δυσκολευτούν, μεταβαίνουν στο τέλος του βιβλίου προκειμένου να βρουν τη λύση του.

Και τα δύο βιβλία, στο τέλος τους, έχουν ευφάνταστες και παιγνιώδεις δραστηριότητες που καλείται το παιδί να τις φέρει σε πέρας. Αλλά και τα δύο βιβλία, αυτόνομα, με το περιεχόμενό τους, κινητοποιούν τους μικρούς αναγνώστες είτε να προβούν σε παρόμοια θέματα ζωγραφικής είτε, ειδικά για το δεύτερο βιβλίο, να δημιουργήσουν δικά τους αινίγματα με ζωγραφιές.